MYMERINGEN.....
Losse verhalen van het katholieke leven te Zandvoort naar gegevens uit het bisschoppelijk archief te Haarlem.
door B Voets.

Inleiding

Toen ik in 1976 in Zandvoort kwam wonen, stond ik versteld van de levendigheid van de katholieke gemeenschap in mijn nieuwe woonplaats. Vragend naar een verklaring van deze houding, kreeg ik veelal wat nietszeggende , ontwijkende antwoorden maar wat mij bijbleef was deze opmerking "Och het is hier altijd zo geweest. Als dit werkelijk het geval was, dan moest men sporen van die levendigheid terugvinden in het verleden. Het verhaal van de katholieke gemeenschap kon niet een aaneenrijgen van feiten zijn over aktiviteiten rond een pastoor,een geschiedenis , die eigenlijk niemand boeit en alleen vakmensen nog intereseert maar een herinnering aan echte Zandvoorters, die elk op hun manier een stukje geschiedenis hebben gemaakt.
Een onderzoek in het archief van het bisdom Haarlem, wat de laatste jaren toegankelijk is voor iedereen, die iets wil weten van mensen en dingen die voorbijgingen, bracht zoveel interessante dingen aan het licht dat ik mij gedrongen voelde om deze uit respekt voor de Zandvoorters op papier te gaan zetten.
Omdat het niet direkt de bedoeling is een gedocumenteerdehistorie op te stellen maar een prettig leesbaar verhaal voor iedereen die van Zandvoort houd is dit niet geschreven in de stijl van de ons bekende geschiedenisboekjes maar in de vorm van losse herinneringen die men graag hoort. Zo wordt door deze mijmeringen aan de levendigheid weer een nieuwe impuls gegeven en zullen deze verhalen wat meer doen dan een glimlach oproepen over de leuke voorvallen uit een rijk verleden.
Mei 1977 - B Voets

Een handige jongen, die pastoor Keel

Neen, erg gelukkig waren ze in Zandvoort niet bepaald met de gang van zaken in de katholieke gemeenschap. In een paar oude vissershuisjes Haltestraat, hoek Pakveldstraat hadden zij een primitieve kerkruimte ingericht tegen de wand stond een houten kolommenaltaar wat van armzaligheid haast in elkaar viel, in de ruimte stonden langs de wanden drie banken voor de mannen en in het midden 35 stoelen voor de vrouwen Het kerkje werd bediend door de pastoor van Overveen maar omdat hij het vaak erg winderig vond en naar zijn mening niet kon optornen tegen het gure weer wanneer hij lopend vanuit Overveen naar Zandvoort moest, sloeg hij nogal eens een keertje over

Nu brave jongens waren de Zandvoorters niet,ruwe vissers die hard moesten ploeteren voor hun dagelijks brood. De zorg om te leven nam hen vaak zo in beslag dat de kerk op de tweede plaats kwam te staan en als er dan een pastoor was die er ook zo n beetje met zijn pet naar gooide dan kan men wel indenken dat de godsdienstzin bij verschillenden ging vervlakken.

Dat verdroot de heren H v d Valk en H Duijvenvoorden, die door de gemeenschap waren aangewezen om de belangen van de katholieken te behartigen , heel erg. "Wij moeten hier een eigen pastoor hebben" zeide de visser Duijvenvoorden "dan pas krijg je het goed" De Weduwe v d Meij, die als kosteres was aangesteld en in het kerkhuis woonde waar de heren vergaderden, merkte op "Waar wil je de centen vandaan halen om zo n man te onderhouden?" "Maak je daar maar niet druk over" antwoordde v d Valk "wij vissers hebben harde koppen en als we eenmaal onze zinnen op iets hebben gezegd dan zal het gebeuren ook , ook al moet de onderste steen boven komen"

Ze vroegen een gesprek aan met de pastoor van Overveen AJJ Keel. De man voelde nattigheid en om te laten merken dat Zanvoort hem aan het hart lag ging hij weer of geen weer eind Okt 1848 op pad naar Zandvoort Hoewel een pastoor in die dagen alles op z eigen houtje deed, voelde hij dat hij bij de Zandvoorters aan het verkeerde kantoor was en daarom werd, op zijn uitdrukkelijk verzoek, het gesprek ook meegemaakt door twee andere mannendie het vertrouwen genoten van de hele gemeenschap n l de heren D v Vel en C Heemskerk.

In de kleine spreekkamer van het kerkehuis opende pastoor Keel 28 Okt 1848 een speciale vergadering "Ik heb gehoord, mijne heren" zo begon hij "dat er wat moeilijkheden zijn U voelt U wat betreft de godsdienstige zorg wat stiefmoederlijk bedeeld en misschien heeft U wel gelijk. Mijn kapelaan J v Luijtelaer, die speciaal met de zielzorg in Zandvoort in belast, heeft maar een paar handen en voeten en kan niet overal tegelijk zijn" "Pastoor kan mooi praten" merkte Heemskerk op" maar met woorden komen we geen kla

verder. Dan gaan we aanstonds uitelkaar en beloven dat we ons best zullen doen maar over een paar weken is het w er precies hetzelfde" De pastoor voelde dat het gesprek een verkeerde wending nam en omdat hij gewiekst was nam hij meteen weer de leiding "Ik weet het mijne heren" zo zeide hij " en daarom stel ik voor dat we ons samen gaan buigen over een kontrakt dat we met elkander gaan maken en waar we ons zonder mankeren aan zullen houden"

De vissers hadden niet veel van kontrakten gehoord: ze wisten wel dat dit een soort van stuk was waarmede je de pastoor aan banden kon leggen maar de keerzijde dat er dan geen ruimte meer was voor kritiek van hun kant kenden zij niet. De pastoor had dit wel door en liet de mannen erin tippelen.
Men stelde het stuk als t volgt op " Het kerkbestuur van Zandvoort wordt uit Naam der geestelijke overheid uitgeoefend door den tijdelijken pastoor van Overveen en Bloemendaal tot zoolang het aan de geestelijke overheid zal behagen in de gemeente Zandvoort eenen eigen pastoor te zenden" Zo nu kon men tevreden zijn: hun eis om een eigen priester was officieel vastgelegd en pastoor Keel was wel zo handig om als daar door de overheid over gesproken zou worden, negatief te reageren.

Ook de klacht van onregelmatige en onvoldoende verzorging werd opgevangen "Daar er voorheen in Zandvoort slechts om de drie weken eene heilige dienst werd verrigt zal thans de pastoor zorgendat er voortaan op denzelfden voet eene heilige diensto alle Zcn en heilige dagen die te vieren zijn gelijk den Zondag, alsmede op den feest dag van de heilige Agatha, zal verrigt wordt"Ja maar de kou en de wind, dat is altijd weer een goed excuus om thuis te blijven" merkte men op. "Neen " zei de pasto " dat ondervangen we met de volgende bepaling "dat als de pastoor dat voor de kerkelijke bediening noodig oordeelt,men hem met het kerkerijtuig voor rekening van de kerkekas moet halen en terugbrengen" Dat rijtuig , daar hoefden ze in Zand voort niet voor te zorgen: dat kwam uit Overveen alleen moest het uit de pot van Zandvoort worden betaald

En dan was er nog zoiets als medezeggingsschap. Dat was prachtig: in weinig ge meenschappen had men zoveel verantwoordelijkheidsgevoel als in Zandvoort. Nu ook op dit punt kregen ze het volle pond. Er zouden, zoals van ouds, maar twee kerk meesters zijn: als er meerdere moesten komen dan zou dat zo n geschrijf en gewrijf ve oorzaken dat men zeker nogwel jaren kon wachten. Neen laten we het maar houden op twee maar dan zetten we erbij dat ze om de viet jaar aftreden. En menen jullie dat er alleen maar vrindjes van de pastoor worden benoemd. Neen hoor jullie Zandvoorte mogen zelf gaan kiezen alleen voegen wij er dit aan toe "niet verkiesbaar zijn die genen, welke met den tegenwoordigen of voorgaanden pastoor eenigen tijd in openbaa oneenigheeden hebben geleefd"
Op het einde werden de salarissen geregeld van pastoor en kosteres. Och dat was eigenlijk in dat stuk maar pro memorie maar bij goed doorlezen daarvan voelt men da daar de schoen wringt. Op een heel handige manier had pastoor Keel in een soort v kontrakt ondertekend door hemzelf en de heren Valk en Duijvenvoorden en gepara freed door het hooid van de Hollandse zending aarstpriester S v Haagen zijn porte monnai veilig gesteld en aan het rechtmatig verlangen van de Zandvoorters naar een eigen priester de voet dwars gezet.
Ja maar we laten ons niet zo in de hoek drukken
Maar je kunt de Zandvoorters geen knollen voor citroenen verkopen. Al heel gauw hadden ze door dat ze door pastoor Keel overdonderd waren en nu wachten zij de gelegenheid af om een tegenzet te gaan doen.
Deze gelegenheid deed zich in het begin van 1850 voor. Er werd in deze streek veel gepraat over het nieuwe gesticht Meerenberg wat door de overheid was opge richt. Er werd verteld dat er een geestelijk verzorger aan zou worden verbonden en deze zou door de staat worden uitbetaald. Bij geruchten had men vernomen dat Keel daar veel zin in had en daarom dan ook geen salarisje uit Zandvoort meer nodig had.

De heren H v d Valk en D v Velzen, die in 1849 na het overlijden van Duijvenvoorden tot kerkmeester was gekozen, stelden een uitvoerige brief samen voor de aartspriester. In de lijn van het kontrakt handelden zij geheel zelfstandig:ze hoefden niet voor alle stukken de handtekening van de pastoor zo had Keel in 1848 gezegd en dat hadden ze bliksems goed in de oren geknoopt.
De grote moeilijkheid voor het krijgen van een eigen pastoor was altijd geweest De Zandvoorters kunnen het niet betalen, De heren wisten wel dat de pastoors

t altijd naar voren hadden gebracht maar nu zij de gelegenheid hadden om de kwestie lemaal buiten de geestelijkheid om uiteen te gaan zetten,hadden zij de kans om voor aartspriester haarfijn uit te rekenen dat ze het inkomen best konden opbrengen. Men had gezegd: de gemeenschap is veel te klein: hoogop een tweehonderd mensen! Kom nou, met een beetje goede wil kan men, als er een zefstandige statie komt, een 80 bij gaan trekken die op de weg naar Haarlem in de buurtschap Bentveld wonen. Men had beweerd: de Zandvoorters zijn arme vissers en hebben alles wat zij verdienen voor zich zelf nodig.Grote onzin want de Zandvoorter is bereid zijn laatste cent te geven voor de kerk. "Hebben zij nog kortelings geleeden, op den eersten wenk die hen gegeven werd een choor met zangers opgerigt? En wordt niet door ieder lid der gemeente, die zulks eenigzins kan bijbrengen,alle zon en feestdagen eene stuiver in de kerkebak geoffert?" Neen dat niet betalen is maar kletskoek.

Toen Keel ervan hoorde, klom hij verontwaardigd in de pen.Het leek wel dat hij de zaak altijd maar had tegengehouden. Niets is minder waar dan dat."Zij hebben er niets op tegen dat Zandvoort eene zelfstandige gemeente worde" maar jade Zandvoorters keken niet verder dan hun neus lang was. "Wat U beslist, dat de belangen der gemeente van Overveen en Bloemendaal niet uit het oog worden verloren" De centenkwestie komt dus eigenlijk niet vanuit Zandvoort maar vanuit Overveen dat bij een afscheiding niet meer in staat was om twee priesters te onderhouden!

De aartspriester wist niet goed wat hij er mee aan moest. Hij vroeg aan de landdeken van Kennemerland pastoor W v Houten uit Beverwijk om een onderzoek in te stellen en e man, die volkomen onbevooroordeeld was deed dit zeer serieus. Na een week diende hij een rapport in waarin hij schreef " De zaak wordt door mij beschouwd als zeer doenlijk.Ten minste er bestaat veel minder bezwaar als er bestond bij de oprigting van Wijk aan Zee. De kerkekas laat toe een tractement van ƒ300 tot ƒ360 en genoeg voor onderhoud.De pastoor van Vogelenzang wil 250 intenties geven"Volgens v Houten was de kogel praktis al door de kerk. Maar ja, in de correspondentie was ook gezegd dat men geen fatsoenlijk onderdak aan de pastoor kon aanbidden. Dat was klets want met een kleine verbouwing kon men de woonruimte bij de kerk in orde gaan brengen. v Houten vertelde dat de aartspriester spoedig daarover voorstellen van Zandvoort kon verwachten.

Toen men in Zandvoort had gemerkt, dat er schot inzat, liet men er geen gras over groeien. Vier dagen na het rapport v Houten had de aarspriester een tekening van de verbouwing en een begroting van de kosten ongeveer ƒ3000 in huis.Kerk en woonhuis zouden onder een dak zijn, rechts werd verbouwd tot flinke woonruimte en ook de kerk werd vergroot. En v Haagen behoefde echt niet bang te zijn dat de affaire Zandvoort een strop zou worden. Integendeel " dat de kerk, welke het voorige jaar uit hoofde der heerschende ziekte en van het langduurig stilliggen der visscherij natuurlijk iets minder opbragtdan naar gewoonte, in het vervolg ook zonder vergrooting der gemeente u kunnen opbrengen: plaatsengeld ƒ70- schaal ƒ250- strandgelden ƒ25- contributie ,-" Het was niet direkt vetpot maar een pastoor zou hier niet versukkelen.

Keel had in de gaten dat hij terrein begon te verliezen en daarom verslapte zijn belangstelling voor Zandvoort. Hij had zelfs diensten overgeslagen, onder meer op Witte Donderdag en dat had men hem in Zandvoort erg kwalijk genomen. Was hij niet in een kontrakt met hen overeengekomen dat hij opZon en feestdagen altijd aanwezig zou zijn, weer of geen weer? Zandvoort zei lekker niks maar uit de correspondentie komt men te weten dat het een maand na bovenstaande gebeurtenissen haarfijn was overgebriefd naar de aartspriester. Deze liet v Houten een onderzoek instellen en deze adviseerde zonder meer: niet langer dralen . Geef Zanvoort een eigen pastoor .Als belangrijkste reden gaf hij, tegen de achtergrond van de strubbelingen met Overveen " het groot getal zielen en communicanten, die bij zoo een verre afstand van Overveen hunne godsdienst pligten zoo gevoegelijk niet kunnen waarnemen zoodat het eene merkbare invloed op het verbeteren der zeden heeft"

Dit advies gaf de doorslag. Toen ging v Haagen informeren bij het rijk of er geen salaris aan een pastoor kon worden uitbetaald. Immers volgens een beschikking uit 1814 had het rijk voor Zandvoort ƒ150- ter beschikking gesteld, uit te keren aan de kapelaan van Overveen, die de katholieke gemeenschap moest verzorgen. Het rijk had begrip getoond voor de niet al te rooskleurige financiele situatie van het vissersdorp. Nu zou men er waarschijnlijk geen moeite mee hebben om die uitkering te veranderen in een toelage van ƒ600 voor een eigen pastoor. En omdat ambtelijke molens nu eenmaal langzaam malen, kreeg v Haagen pas na vier maanden bericht dat die mogelijkheid erin

en dat hij maar een verzoekschrift in triplo moest op gaan sturen. Toen hij dit gehoord had, zette hij het licht voor Zandvoort op groen en liet weten dat men binnen niet al te langen tijd een eigen pastoor kon verwachten.

De inspraak

Hoewel het woord inspraak in het kerkelijk leven nog niet was uitgevonden, hebben de Zandvoorters door middel van de heren H v d Valk en D v Velzen geprobeerd om zelf een candidaat als pastoor voo r te dragen.
Deze kandidaat was "den eerwaarden heer kappelaan van Overveen, die reeds eenen geruimen tijd de gemeente Zandvoort zoo loffelijk heeft waargenoomen"

Als reden van de voordracht werd in een uitvoerig schrijven het volgende gesteld "Veele verbeteringen ten opzigte van het godsdienstige heeft zijn eerw bij ons tot stand gebragt en vooral ten tijde van de cholera heeft hij door zijn buitengewoone zelfopofferingen de algemeene agting zoo van catholijken als protestanten verworven De geheele gemeente zonder twijfel zou zich over dezen keus ten uiterste verheugen"

Men zou kunnen denken dat de aartspriester deze inmenging in zijn beleid ongewenst zou vinden. Maar ja de situatie van Zandvoort was van dien aard dat men in het dorp zelf ook wel iets mocht zeggen. Was het niet aan hun aandringen te danken, dat er een eigen gemeenschap zou komen? En hadden deze arme mensen niet hun laatste cent geofferdom een enigzins acceptabele begroting op te stellen voor de veranderingen aan de kerk en de woonruimte van de pastoor? Maar zou de kapelaan zelf graag willen? In deze omstandigheid moest ook op een heel voorzichtige manier de kapelaan J v Luytelaer worden gepolsd. Maar heel voorzichtig, want het moest uit niets gaan blijken dat er naar inspraak werd geluisterd. Immers de aartspriester alleen deed de benoemingen en daar had geen mens verder wat mee te maken.

De man,op wiens discretie men in deze aangelegenheid kon rekenen, was de landdeken v Houten. Al eerder had hij in een schrijven aangaande de zaak Zandvoort laten weten "Ook geloof ik niet dat bij hem (de kapelaan) eene zijdelingsche bedoeling bestaat om aldaar pastoor te worden" Maar ja, je wist het maar niet, want in die dagen droomde nog elke kapelaan ervan om maar zo spoedig mogelijk pastoor te worden.
Bij de informatie, die heel voorzichtig werd getrokken, bleek dat Luytelaer,hoezeer hij ook gesteld was op de Zandvoorters, er tegen opzag om daar pastoor te worden. Hij had zich wel eens laten ontvallen dat men met enthousiasme alleen niet een parochie gemeenschap kon gaan opbouwen. Daarmede had hij feitelijk al aangegeven dat hij financieel de toekomst heel donker inzag.

De aartspriester was dus wel op de inspraak ingegaan maar hij wilde niet schriftelijk vertellen dat deze maar van een zijde kwam. Men had in Zandvoort vergeten eerst met de heer Luijtelaer te praten. Misschien hadden de heren hem om kunnen praten en dan was het in dit geval oke geweest. Maar nu zag de kapelaan er zelf heel erg tegenop. Het was dus maar beter een totaal vreemde te benoemen, die niet met de zaak op de hoogte was. De aartspriester kon hem wat vluchtige informatie geven zodat hij niet als een eend in een vreemd pakhuis zou komen maar die informatie zou net voldoende zijn om hem het enthousiasme te laten houden. Maar ja, dit schreef de aartspriester niet maar op een of andere manier kwamen ze er toch achter dat hij hun verzoek degelijk had overwogen maar dat het afgestuit was op de aarzeling van Luijtelaer.

Deze wetenschap deed de Zandvoorters goed. Zij legden zich erbij neer en wachten in goed vertrouwen af welke kandidaat v Haagen zou aanwijzen. Van profielschetsen, zoals tegenwoordig bij benoemingen worden gebruikt, hadden ze geen verstand: in deze aangelegenheid wist de aartspriester het het beste en iedereen die door hem werd aangewezen, zou zonder meer met vreugde en vertrouwen worden ingehaald.
En wanneer kwam deze? Volgens de gegevens van de geschiedenis van Barnhoorn en Crabbendam in Sept 1851 maar aan de hand van de correspondentie van de aartspriester moet dit vroeger zijn. Immers eind Febr 1851 kwam de rijksbeschikking dat de pastoor van Zandvoort ƒ600 salaris zou ontvangen, gevolgd door de officiele rijksgoedkeuring van Zandvoort als zelfstandige kerkgemeente begin Maart. Ongeveer op dezelfde tijd werd er een reglement voor kerkbestuur, naar aanleiding van de officiele oprichtingsbrief van de bestuurder der zending Mgr C Belgrado 8 Maart 1851, getekend door J J l Ami en H v d Valk en D v Velzen. Begin Maart dus heeft v Haagen de kapelaan uit Purmerend verzocht om de statie Zandvoort te gaan verzorgen l Ami zal wel, zoals het in die dagen ging, zonder meer een schriftelijke benoeming hebben gekregen en geen gelegenheid hebben gehad om er zich over te beraden

De komst van l Ami verliep niet zonder strubbelingen. Hij kwam bij het kerkje aan waarde wed Jobje v d Meij huisbewaardster was. Deze was niet thuis en toen liet hij de zaak maar open breken. Toen Jobje die vis verkocht had in Haarlem, s avonds terugkwam, was ze zo vriendelijk niet ."Ik heb jarenlang op dit kerkhuis gepast" zo zeide ze tegen de pastoor" en daarom laat ik me zo maar er niet uit zetten, U kunt een paar kamertjes op zolder krijgen en als U dat niet bevalt, zoekt U maar ergens in het dorp onderdak. Ik heb hier mijn rechten

De pastoor was van deze uitval erg geschrokken. Hij riep de kerkmeesters bijelkaar en vroeg wat hij er mee aan moestNu was toevallig Dirk van Velzen de schoonzoon van Jobje. "Moeder" zo zeide hij " dat moogt U zo niet doen. Eindelijk hebben we na heel veel moeite een eigen pastoor gekregen en nu hij in zijn huis komt wilt U hem wegjagen. Dat gaat lijnrecht in tegen onze bedoelingen. U weet wel, toen we erover hebben gepraat, heb ik gezegd moeder U kunt bij ons wonen. Mijn huisje is groot genoeg en we zullen er wel voor pleiten dat de pastoor U als kosteres houdt Maar als U zo begint krijgt hij een hekel aan U "
Jobje zag dit in en ging met haar schoonzoon mee. De pastoor kon toen bezit nemen van huis en kerk maar heel enthousiast was hij niet.

Het kerkhuis was eigenlijk zo n beetje de trots van de Zandvoorters. Toen in 1798 de vroegere kerkgelegenheid door blikseminslag tot de grond toe was afgebrand, hadhet bestuur van de Bataafse republiek aan de Zandvoorters toegestaan een kollekte tot ƒ4000 te houden in Holland,omdat ze zelf geen enkele cent hadden om het kerkje op te bouwen. De heren Jan Janse Burger, Willem Bluis, Jeroen Leenders en de veldwachter Jacob Draaijer waren de boer opgegaan en hadden met stuivertjes en dubbeltjes een flink bedrag bijelkaar gebedeld en daarvoor was in 1799 het kerkhuis neergezet. Dat dit kon gebeuren, had niemand in die slechte jaren kunnen denken Het was een pracht prestatie waar men U tegen kon zeggen.

De kapelaan van Overveen had er zich mee beholpen. Maar nu men een eigen pastoor had gekregen, werd er toch iets meer verwacht. Daarom hadden de heren al in 1850 een tekeningetje voor een eventuele verbouwing opgestuurd maar toen het op tafel kwam was l Ami niet enthousiast. "Wie heeft dit voor jullie gemaakt" zo vroeg hij "is het soms een of andere timmerman die wel goed kan werken maar slecht kan schetsen?" Het was inderdaad een timmerman geweest. "Zo n man,met alle waardering voor zijn persoon, kan het niet weten" antwoordde de pastoor " daar heb je een architekt bij nodig" "Of de pastoor er dan een wist"was het antwoord van de heren. De pastoor wist wel iemand, een provinciaal opzichter bij rijkswaterstaat, die in verschillende plaatsen al was gevraagd om nieuwe kerkjes te maken een zekere W H Dansdorp. Hij wilde wel eens met hem gaan praten.
Dansdorp kwam eens kijken en had alle waardering voor de ijver van de Zandvoorters. Maar die verbouwing hadden ze echt niet goed opgezet. De kerkruimte was te laag en mede ook in verband met de toeloop van badgasten in de zomer te klein. Hij tekende het opnieuw en kwam toen met een plan voor de dag dat minstens ƒ4200 moest kosten. Daar had men in Zandvoort niet op gerekend.

De Zandvoorters zaten met hun handen in het haar. Toen sprak pastoor Keil het verlossende woord. Hij kende iemand in Nieuveen een zekere J Nederstadt, die misschien wel het geld wilde geven. L Ami nam kontakt met hem open schreef over hem naar de aartspriester "Hij kwam in Zandvoort en ziende de armoedige toestand van het kerkje zeijde hij aan zijn vrouw "Het geld dat wij zouden overgehad hebben om iets goeds te stigten, moesten wij nu hier besteeden" Maar ja, voordat hij het bedrag wilde afgeven, had hij nogal wat noten op zijn zang. Er mocht geen geld van het rijk worden aangenomen, hij moest daarvoor een fundatie hebben en hij wilde er ook een kerkhofje bij ."De man is niet erg beleeft in het spreeken" merkt L Ami op maar zegt U maar wat we er mee aan moeten?

Intussen was de zaak in een stroomversnelling gekomen. Dansdorp had nog eens zitten piekeren op de tekening maar kon met de beste wil van de wereld het kerkje niet wat hoger maken. Er kon, naar zijn mening, nooit een orgel in worden geplaatst. "zoodat bij nader overweging, bijaldien er eenigzins de mogelijkheid mogt bestaan om tot eene geheele nieuwe bouw te kunnen overgaan, zulks wel is aan te bevelen" Om zijn pleidooi kracht bij te zetten, wees hij v Haagen op de ongeschiktheid van de plaats "Ook is de toegankelijke weg naar de kerk zeer onaangenaam, doordien

des zomers door de vissers op de stokken veel visch wordt gedroogt, dat voor de badgasten, die meerendeels uit de gegoede klasse zijn, hier afschrikt zoodat zij zich daardoor naar andere zeebaden zullen begeven dat bewezen is voor Zantvoort zeer nadeelig is"

Dit was wel prachtig maar niet naar de zin van de geldschieter. Toen Dansdorp in aanwezigheid van de heer Nederstadt over zijn plannen sprak, riep deze ineens uit "Jullie azen op mijn centen. Jullie weten dat ik ƒ8000 voor een goed werk in Zeven hoven over had en nu denken jullie dat alles nog op een hoop ligt voor Zandvoort" Dansdorp keek hem eens aan en vroeg hem "Maar mijnheer Nederstadt wilt U het werk alleen gaan voltrekken? Weet U niet dat de Zandvoorters staan te trappelen om van hun armoedje ook nog wat bij te passen voor een nieuwe kerk? "
Toen Nederstadt thuis gekomen was, schreef hij een boze brief over het gebeuren naar de aartspriester "Heeft hij er soms spijt van dat hij Zandvoort wat heeft beloofd?" vroeg v Haagen zich af.En waarachtig toen L Ami met Dirk v Velzen begin Jan 1852 naar hem toe was gegaan, weigerde hij koppig iedere medewerking.

En toch komt de nieuwe kerk er

Intussen had men in Zandvoort een aardig suksesje binnengehaald. Men was eens gaan praten over de situatie met ede eigenaar van de duingronden Jhr H G Barnaart die de titel droeg van heer van Zandvoort en als zodanig een beetje vader moest zijn voor zijn mensen. Hij was bereid,onder goedkeuring van de overheid, een stuk duin gratis af te staan. Ze hoefden niet bang te zijn dat hij een pietlutterig stukje zou geven. Er was een maar aan verbonden: de duingronden waren door v Lennep voor de jacht gepacht.
Een bezoek aan v Lennep was dus nodig. Die had er niet het minste bezwaar tegen. "Neem wat jullie nodig hebben zeide hij aan de Zandvoortse delegatie " ik heb nog terrein genoeg over om te jagen"Toen was de zaak gebakken. Medio Mei 1852 kwam de toestemming van het rijk af om de grond "ten geschenke gegeven door den heer van Zaadvoort Jhr H G Barnaart ten einde daarop eene kerk te bouwen"te aanvaarden.

De grond was er en nu de centjes. De heer Dansdorp had voor dit terrein een nieuw plan getekend en de kosten begroot op ƒ14870. Dat konden de Zandvoorters niet be hhappen en daarom moest het rijk maar bijspringen. Ofschoon men zich over het algemeen hheld aan een bepaald percentage van de bouwsom, wilde men voor het arme vissersdor wat in beklag stond niet krenterig zijn en men stelde de helft ƒ7000 in het vooruit zicht .
De andere helft moest overal vandaan worden gescharreld. P M Snickers pastoor van Lutjebroek en later bisschop van Haarlem, gaf direkt ƒ450 Voor van Luytelaer had hij als kapelaan van Overveen voor Zandvoort gezorgd: nu het hem in het West Friese dorp goed ging, wilde hij ook Zandvoort daarin laten mededelen. Er kwam ook een lijst en daarop tekenden in J v Luijtelaer ƒ100- H v d Valk ƒ20, Dirk v Velzen ƒ20 G Heemskerk ƒ20, Bouwe v Veld ƒ10- Bank Schelvis ƒ10, H v Dam ƒ10- Wed v Maris ƒ10- L Zonneveld ƒ10- Floris v Velzen ƒ10- C Duivenvoorden ƒ5- Wed E Duivenvoorden ƒ3 Wed J v Velzen ƒ2- Maarten v Velzen ƒ2- J v d Meij ƒ2- L v d Meij ƒ3- C v d Valk ƒ4- A v d Valk ƒ4- M Groen ƒ2- H Bakkenhoven ƒ4 H v d Meij ƒ2- E Bluis ƒ3- G vd Meij ƒ3 Wed Diependaal ƒ2- H Diependaal ƒ3- G Zegwaard ƒ5- P Schuiten ƒ3 P Tirol de oude ƒ1 P Schelvis ƒ3- A Boelage ƒ5 J Barnhoorn ƒ5 Wed A Kors ƒ4- De gemeenschap met een opbrengst van ƒ290- waarin vooral het penninkske va de weduwe een bijzondere plaats innam; had zich echt niet onbetuigd gelaten.

MMaar men was er nog lang niet. Toen heeft men de heer Nederstadt maar weer eens lief aangekeken en hem verteld dat er ook een leuk kerkhof kon komen en waarachtig deze ging overstag. Medio Jan 1853 bracht hij zelf ƒ3000 maar eiste als tegenpresta tie een fundatie voor hem en zijn vrouw wat het toenmalige kerkbestuur, uitgebreid met de heer B v d Veld als adviseur voor bouwzaken, werd in een officieel stuk nauwkeurig omschreef.

Intussen was er een bisschop in Haarlem gekomen een zekere F J v Vree,die heel goed wist hoe de zaken in deze kustdorpen ervoor stonden. Hij liet het kerkbestuur weten dat hij er niets voor voelde om hen toestemming te geven leningen te gaan sluiten. Elders was dit misschien mogelijk maar met de onzekere inkomsten uit de visserij kon men rente en aflossing nooit garanderen. Neen eerst moesten al de centjes bijelkaar geharkt zijn voordat het licht op groen werd gezet. En dat was 18 Dec rond. Een zeke re heer Koens had door zijn royale gift van 300 muntbiljetten en

en 30 gouden Willempjes tegen speciekoers voor een waarde van ƒ1575 het bedrag op ƒ16275 en toen kon met de bouw worden begonnen.

Op 28 Dec 1852 werd de bouw aanbesteed. De laagste inschrijver was een zekere W Stapelkamp uit Haarlem die nog altijd een heel end boven de begroting lag n l ƒ16915 Het was duidelijk dat er wel meer werk om de hoek zou komen kijken en daarom gunde men het werk aan deze inschrijver.
De aannemer bracht twee uitstekende borgen mee de heren P Quant uit Amsterdam en A M Toepoel uit Haarlem. Men had heel goed naar de betrouwbaarheid van deze mensen geinformeerd en het resultaat was positief. Gelukkig maar want als deze borgen er niet waren geweest, had men de kerk niet gehad. De aannemer ging tijdens de bouw failliet en daar Zandvoort onmogelijk wat kon bijdragen, spanden de borgen zich ervoor in om alles af te maken.

L Ami vond deze gang van zaken wel wat belabberd. Om niemand voor het hoofd te stoten verzocht hij deken v Luenen van Haarlem de kerk te komen inzegenen "sine concursu populi" zonder volk erbij. De deken vond het raar en stuurde hem een briefje Waarom wil je dat gaan doen zonder volk erbij? De pastoor antwoordde daarop dat hij zich een beetje schaamde omdat Stapelkamp zijn nek over het bouwwerk had gebroken en vreemde mensen die eigenlijk niets met Zandvoort te maken hadden, hem uit de modde hadden gehaald. Deken v Luenen zeide Man maak je daar niet dik over. Zoiets kan overal gebeuren. Zandvoort treft toch geen enkele schuld. Altyd wanneer was over eengekomen werd een gedeelte van de bouwsom betaald. Men was geen dag te laat en er was nooit een cent tekort. Men mocht daarom Zandvoort niet uitsluiten bij een plechtigheid waarnaar men zolang al naar had uitgezien.
De deken wist de pastoor van zijn ongelijk te overtuigen en zo werd het 6 Okt 1854 een groot feest waaraan allen zoveel mogelijk deelnamen.
<u>Wie niet sterk is, moet slim zijn</u>
Toen de kerk was opgeleverd, nam het enthousiasme, waarmede men de onderneming had opgezet, wat af. Dat was trouwens niet ongewoon: in bijna alle gevallen treedt na een uitzonderlijke krachtsinspanning een rustpauze in.
Maar Zandvoort kon het niet hebben. De exploitatie van de nieuwe kerk was duurder dan van het oude kapelletje: er moest meer worden opgebracht om de zaak draaiende te houden, maar waar moest dat geld vandaan gaan komen?

Wie niet sterk is moet slim zijn, dacht L Ami. Daarom stelde hij voor om het oude kerkhuis wat nu leeg stond, te gaan verbouwen. Men kon er drie woningen van maken en daar er, met de opkomst van Zandvoort als badplaats, behoefte was aan woongelegenheden, kon daar wel eens een goede winst in gaan zitten.
"Maar waar wilt U in s hemelsnaam het geld vandaan halen voor de verbouwing? We zien nu al de bodem van de kerkekas" Toen kwam de pastoor met het gedurfde voorstel om een lening te gaan sluiten. Hij wist dat hij daarvoor niet veel steun vanuit Haarlem zou krijgen : de bisschop had Zandvoort voor deze politiek gewwarschuwd maar omdat hij zo netjes op papier had uitgerekend dat het voordelen zou opbrengen, stond Haarle het toe. Zo werd de eerste lening voor de parochie Zandvoort groot ƒ14000 tegen 4% aangegaan bij W Verdegaal.

Waarom nu juist ƒ14000? Zoveel was er toch niet nodig voor de verbouwing. Er was een tekening gemaakt en daarop was door een plaatselijke timmerman voor ƒ777,33 ingeschreven.Wat moest hij dan met de andere ƒ13225 gaan doen? Daar wilde hij een beetje mee gaan handelen. Ja volgens de kerkelijke wetgeving was het verboden om handel te gaan drijven maar wat de pastoor voor ogen stond moest je zo niet gaan noemen.
Hij had een gesprek gehad met de heer van Zandvoort en hem gezegd dat vele prachtige plekken in de duinen onbenut lagen. Even werder, in het gebied van Jhr v Geenen te Castricum en Heenskerk werd er in die duinpannen aardappelen geteeld en deze hadden grote bekendheid gekregen en brachten heel wat op. Hij wilde dat ook hier gaan proberen en hij vertelde hem dat hij zo een veertig vrijwilligers kon krijgen om dit te verzorgen.
Om met het aardappelenfonds te starten had hij wat geld nodig en daar was met de lening rekening mee gehouden.

Maar hoewel het soms leek dat L Ami een duizendkunstenaar was, een aardappelenhandelaar was het niet. Maar hij had een mannetje gevonden die dat wilde runnen de heer H v Dam en hij haalde hem meteen maar in het kerkbestuur. Dat ging in Maart 1856 toen de parochie werd omschreven en het bestuur opnieuw moest worden vastgesteld

Er kwam een heel nieuw team, wat spottend wel een de aardappelrooiers werd genoemd bestaande uit de heren C Heemskerk, G Bakkenhoven, J v d Valk en H v Dam.
Wat was de bedoeling van deze meerwinst? In zekere zin de aankleding van de kerk. Men had nu een gebouw maar het was in zekere zin nog kaal. Vooral een orgel was hard nodig: het koor, bestaande een acht enthousiaste mannen, was ongeschoolld en door gebrek aan begeleiding was het dikwijls niet te aanhoren. De pastoor zelf trachte er verbetering in te brengen door aan jongeren Gregoriaans te leren maar zelf was hij geen ster. Hij had zelfs kontakten met twee zusters van de voorzienigheid Dorothea en Cecilia die de meisjes wat zang gingen leren maar alles was onvolkomen zonder orgel

Reeds in 1852 had L Ami aan aartspriester v Haagen gevraagd of hij niet een gaatje wi voor een orgel. Deze schreef hem dat bij de verkoop van gebouw en inventaris van de Bernarduskerk in Haarlem een bod gedaan was op het orgel van ƒ228- Dat was te doen en daarom had hij de verkoop opgehouden ten behoeve van Zandvoort. Ze hadden een half jaar de tijd om te beslissen.
Maar door de wijziging van de plannen werd alles ineens anders. Het orgel werd naar het tweede plan verschoven en waarachtig in 1862 had men weer een buitenkansje. Men kon het oude orgel van Paassenheim kopen voor de tinwaarde en toen werd Adema uit Leeuwarden uitgenodigd om het hele geval op te knappen en bruikbaar te maken. Het was wel een kostbare geschiedenis maar een beter adres was er niet.Het werd als nieuw en heeft zeer veel dienst gedaan.

De aardappelhandel werd een fiasco. Och de Zandvoorters waren geen tuinders. In die verdiensten had men zich verkeken en daarom ging L Ami als het kon zelf maar op de schooi. Een ontroerend stuk is daarvan te vinden in de correspondentie aan het bisdom."Drie jaar lang" zo schreef hij in 1862 aan de bisschop" ben ik bijna dagelijks na de H Mis uitgeweest om wat geld op te schommelen voor deze kerk. s Avonds of s nachts, te Haarlem aankomende, dikwijls te vermoeid verder te kunnen gaan dat ik in het duin op het zand eerst maar wat ging uitrusten, dan met de roozekrans in de hand de weg vervolgende om het gebedelde geld te bespaaren: dit laatste weet nu U Hoogeerwaardige en God alleen"

Een beetje soulaas ten opzichte van de financien kwam in 1878. De huizen waren aan een onderhoudsbeurt toe en dat zou wel drie jaar huur gaan kosten. Dat kon de bruine niet trekken en daarom stelde men voor het hele geval maar te verkopen. De smid W Verstege deed er goed bod op n l ƒ1900 en met een beetje goede wil kon men bij goede belegging evenveel vangen als van de huur en men was van heel wat soussa af Natuurlijk zou men niet tot iets dergelijks overgaan, wanneer het later nog voor de parochie dienst kon gaan doen maar het lag niet gunstig in de oude vissersbuurt. Daarom was dit maar de beste oplossing.

Maar toch is men met al dat gescharrel er nog aardig gekomen. Het kunststuk om Zandv goed te laten draaien, is vaak met vallen en opstaan bereikt en aan deze start is het te danken dat nu nog de situatie gezond is.

De mens centraal

Vaak denkt men- en vroegere geschiedverhalen geven daartoe de nodige aanleiding- dat een verhaal over een kerk een aaneenschakeling is van financiele stunts en dat het doel de zorg voor de mens eigenlijk niet naar voren komt Maar in het beleid van de eerste pastoor springt duidelijk de hulp aan de mens eruit.

Er was voor pastoor L Ami alles aan gelegen dat de mensen naar de kerk konden gaan. Nu was het in die jaren nog strikt verboden dat een pastoor op een Zondag twee of drie missen mocht lezen en zo was er alleen maar een hoogmis om 9 uur.
In de winter was dat wel voldoende maar in de zomer hadden bijna al de Zandvoorters badgasten. Zij huisden vaak met he gezin in een schuurtje: het huis werd verhuurd voor de gasten en moeder de vrouw zorgde voor eten en drinken. Dat was een beste bijverdienste maar wel was men iedere dag en vooral Zondags in de w eer. Het was onmogelijk voor verschillenden om naar de kerk te gaan en daar men ook geen vreemde priester komen , vroeg de pastoor aan om dan om half zeven een extra dienst te hou den. De mensen waardeerden het ten zeerste dat de pastoor het zelf deed en de dienst werd een sukses.

Vier jaar later , in 1860, waren het de badgasten die een eigen dienst nodig hadden.

INSPRAAK MAG NIET EEN FARCE ZYN....
Pastoor M Kalkhoven had het, zoals de boeren zeiden, "wat hoog in den kop zitten" Hij vond dat de katholieke gemeendchap in Hoogwoud in slaap was gesukkeld; men was tevreden met het wat armzalige schuurkerkje en verlangde er naar om in alle rust zijn godsdienstoefeningen te vervullen. Met bepaalde demonstraties moest je bij hoogwoud niet aankomen: toen de pastoor met een plan van een processie kwam, werden ze wat wrevelig en met een "Dat benne niet wend" probeerden ze ervan af te komen.

Kerkplannen.

voo
voor de rust en orde en daarom had de pastoor ervoor te zorgen lat die deur dicht ging. De pastoor maakte zich niet kwaad om dat boze briefje:hij lachte eens en schreef toen terug: " Mijnheer de burgemeester: ik heb hier geen koster en daarom kan ik er echt niets aan doen als de deur toevallig opstaat. Maar weet U wat U doet: leen mij voor de Zondag uw velwachter dan kan die de deur dicht trekken

Wat de reaktie van de burgemeester is geweest, staat niet in de stukken. Maar dat men inwendig wel lol had om die gochme zet van de pastoor Hij had de lachers op zijn hand gekregen. Even later haalde hij het zefde geintje nog eens uit. Toen het kerkhof "aangelegd door veel hulp gratis van gemeentenaren" zo scheef L Ami aan het bisdom, ging hij zoals het gewoonte was de doden in kerkelijke gewaden begraven. Nu lag alles open en bloot en van de weg af kon men alles zien gebeuren De burgemeester , heftig verontwaardigd door deze paapse stoutigheden, ging scher men met het processieverbod. Zeker het was eigen terrein waarop alles gebeurde maar van collegas had hij gehoord dat die altijd afgesloten waren door bomen. De pastoor reageerde Jammer hier willen de bomen slecht groeien maar leen mij bij begravenissen uw veldwachter dan kan die voor boom gaan spelen

Kerk uit de zorgen

Hoewel pastoor L Ami altijd quitte had gespeeld, bleef de toestand van de parochie zorgelijk. Men moest er iets op kunnen vinden om de kerk aan geld te helpen: men moest een bron gaan aanboren die buiten het gezichtsveld van het dorp lag. En toen pastoor P L Dessens kwam en eens met het kerkbestuur van gedachten wisselde hoe je in godsnaam de endjes aan elkaar moest knopen, kwam W Versteege de oudste kerkmeester met het liminеuse idee "Wij hebben hier in Zandvoort van de mensen weinig te verwachten. Ze zijn vrijgevig maar ja het katholieke volksdeel is niet kapitaalkrachtig. Maar wat wij hiet voor niks kunnen krijgen is gezonde lucht. Durft U het aan om hier een soort van katholiek pension te beginnen?"

Het idee was zo gek nog niet maar de kerk maken tot exploitant van een pension lag niet in de geest. Goed er mocht een huis komen, maar dan met een bepaald doel voor zieken of kinderenen men moest dan proberen zusters ervoor warm te krijgen, zodat het echt als een verlengstuk van de kerk kon worden beschouwd. Dat men er wat mee verdiende, werd aan het bisdom voorgesteld als bijzaak, voor de kerk zelf was het hoofdzaak.

In 1899 ging het eerste verzoek in die richting naar het bisdom. Men had de brief heel voorzichtig geformuleerd. "wat denkt het bisdom er wel van dat we hier in Zandvoort een stuk grond gaan kopen om daar een RK naai en breiinrichting te beginnen en als het kan ook een katholiek sanatorium" Het bisdom informeerde naar die naai en breiinrichting. Men wilde toch niet een bedrijf gaan opzetten? Wilde men misschien werkgelegenheid scheppen voor de meisjes? Zeker Zandvoort had buiten het seisoen voor deze groep weinig te bieden maar lag het niet meer in de lijn van de burgerlijke overheid om daar iets voor te doen.?Men haastte zich om het bisdom gerust te stellen: hier was geen bedrijf bedoeld maar een school

Maar het bisdom heeft het toen afgeraden. Men wist dat er plannen waren om de kerk te vergroten. Men had via via in Haarlem gehoord dat de te kleine ruimte aanleiding had gegeven tot veel onaangenaamheden en misschien was het beter voor het kerkbestuur daar alle aandacht aan te besteden.
"Dat is allemaal mooi en wel" zeide N Peters." maar met dat al hebben we nog geen geld" Maar Haarlem, nogal aan de zuinige kant, wilde niets van bokkesprongen weten en zo ging het mooie idee van W Versteege de mist in. met een verschrikkelijk zuinig beheer kon men een paar centen overhouden om daar volgens het plan van architekt C Robbers een uitbouwtje voor te maken maar dat was zo pietlutterig "dat men in 1906, vier jaar later, aanvroeg het kappeltje eens zoo groot te laten maken omdat de groote toeloop badgasten dat gebiedend vraagt"Zandvoort was een vijf en twintig jaar geleden ontdekt door Duitsers en Oostenrijkers, die er een kuhr ort van wilden maken en de meesten waren katholiek.
Het idee kreeg echter een geheel eigen leven. Pastoor M C M Bohl pakte de draad weer op en met geleend geld zette hij in 1918 een belangrijke stap: hij kocht twee flinke huizen met erf aan vlak bij de kerk voor ƒ17500 en ƒ15000. Hij had het bisdom een klein beetje overrompeld maar gezien de verwachte ontwikkelingen na de oorlog moest men ja gaan zeggen toen het kerkbestuur mededeelde "Het kerkbestuur hoopt echter spoedig bewoond te zien door eerwaarde zusters en het ander te doen dienen.

...tot een zg Kinderheim"

Het geld voor deze huizen was geleend geleend van het jongensweeshuis te Amsterdam tegen 4%.Het jongensweeshuis wilde geen Sinterklaas spelen en beschouwde dit als een zuiver zakelijke transaktie. Rente en aflossing moesten er op tijd zijn en omdat mede ook door de medewerkingen van de zusters van Aerdenhout van Salzkotten, waarmee in 1920 een officieel kontrakt was afgesloten, er goede winsten kwamen voor de kerk was dit verzekerd. Bij de bouw van de nieuwe kerk werd op de begroting gezet dat er naar schatting jaarlijks voor de kerk van Sterre der zee overbleef ƒ4500 dat was 50% van de bijzondere inkomsten.

Omdat het goed liep, werd in 1927 een derde huis aangekocht Men mikte niet alleen op kinderen die gezondheid kwamen zoeken maar ook op pensiongasten, oude mensen uit het dorp die daar een gelukkige oude dag konden hebben.
Men zou zeggen Door Sterre der zee is de kerk uit de zorg. Maar men had niet op de c sis gerekend. Sinds 1930 gingen de inkomsten sterk achteruit: kinderen werden er bijna niet meer geplaatst, niet omdat zij er niet waren maar omdat de ouders de kost gelden niet konden betalen.

In 1932 moest de kerk er zelfs op gaan toeleggen en dat was de bedoeling niet. Het jongensweeshuis klopte geregeld aan bij de kerk om wat centen maar pluk nu eens ve ren van een kikvord.Om toch wat te geven werd een hijpotheek op de panden genomen van mevr A v d Meye tegen 5% wat in die tijd veel te hoog was. De kerk raakte daardoor nog meer in het slop.

De oplossing was de zaak te brengen onder het algemeen kerkelijk saneringsfonds wat in die dagen de niet prettige naam had van kerkelijk verdriet. Vanuit dit fonds probeerde men de leningen te converteren maar omdat de kerk er mee verbonden was ging dat zo vlot niet. Op voorstel van de saneringscommissie werd Sterre der Zee losgekoppeld van het kerkbestuur: de heren A v d Mije, Th Goosens en L Polman vormden de beheerscommissie en met alle mogelijke middelen probeerden zij de surseance van betaling af te wenden.
Er werd een zeer correkte financiering opgezet, zodat men quitte ging spelen. Aflos singen waren er niet bij maar gelukkig kwam er in 1936 wat lucht toen de gemeente besloot het schoolgebouw voor ƒ94,400 over te nemen. Toen werd er als de bliksem een vijfde gedeelte in de pot van de Sterre derZee gestort maar met recht merkte het bisdom op dat de gelden daar uiteindelijk niet voor waren bedoeld. Men moest de ver schillende zaken meer gescheiden houden, anders ging men met elkaar ten gronde

De beheerscommissie zag wel in dat het kinderhuis niet zo gemakkelijk meer van de grond kon komen. Men speelde toen met de gedachte er een klein ziekenhuis van te maken "wat" zo schreef de heer Polman aan het bisdom" door de Zandvoorders ten zeer ste wordt gewaardeerd door menschen die eenigen tijd rust behoeven" Voor ziekenhuis voelde men in Haarlem niet zoveel: dit bracht met zich mee dat er kostbare appara tturen moesten worden aangeschaft en dat kon de bruine niet trekken. Maar rusthuis ja dat was wel iets en daar is men in 1935 met sukses mee begonnen. Het liep vol, ook met ouderen en zo kon men waarachtig in 1937 weer een winstje maken. Aan de kerk die geld nodig had voor de verandering van het verenigingsgebouw werd na zes jaar wwer wat uitgekeerd nl ƒ3526,25.
Hoewel de beheerscommissie in de mening verkeerde dat nu haar werk af was, werd toch, mede op aandringen van het bisdom, een eigen bestuur van de Sterre derZee gehandhaafd. Zeker de revenuen waren voor de kerk: het was een instelling die inder tijd was opgezet om de kerk uit de zorg te halen maar het was beter dat het kerk bestuur zelf zich er niet mee bemoeide

De opleving van Zandvoort als badplaats, ook gunstig voor de kerk, stagneerde met de oorlog. Het kerkbestuur zat wel even met de handen in het haar "Zeer twijfelachtig zo schreef het kerkbestuur "zal ook voor Zandvoort het seisoen zijn. Verleden zomer was het al veel minder dan anders en men zegt dat het deze zomer zeer slecht zal zijn" Men schermde toen al met het woord evancuatie van de kust en wat zou dit alle maal voor het vissersdorp gaan inhouden? Maar ondanks deze trieste verwachtingen was de kerk er, mede door de Sterre derZee, financieel boven op gekomen

<u>Nou nou, die kunnen schreeuwen</u>

De oude Zandvoorters waren van mening dat zingen was een zo hard mogelijke stem op gaan zetten. In het begin nam men dat nog wel, maar rond 1900 begon men, vooral door opmerkingen van de badgasten de spot te drijven met de "schreeuwerszolder"

De zangers zelf kregen er een hekel aan dat men zo over hen sprak. Zij waren altijd van mening dat zij de kerk een bijzondere dienst bewezen en het was een grote teleur stelling toen zij hoorden dat het niet zo was. En daarom bedankten zij voor het koor en bleven er maar een stuk of acht getrouwen over.

Nu deze heren deden er nog een schepje op "Meerdere personen" zo staat in een rap port aan het bisdom " getuigden onze gezongen godsdienstoefeningen niet te kunnen bijwonen omdat hun gehoororgaan op een al te zware proef werd gesteld" De pastoor, zelf geen zangster, werd dit wat al te machtig en hij vroeg in een kerkbestuursver gadering, wat men daartegen kon doen. Er werd geadviseerd om een beroep te doen op jongeren om toe te treden maar omdat een oproep van de kansel vrijwel geen sukses had, sprak men met elkander af een aantal jongeren persoonlijk te benaderen.

De reaktie was heel begrijpelijk. Omdat het zangkoor in het verdomboekje stond, voel den zij er niet veel voor maar ja ze wilden het niet vierkant zeggen. Daarom veront schuldigden zij zich met de opmerking "Waarom vraagt U ons? Wij hebben totaal geen notie van kerkmuziek en daarom zal een bijdrage van ons om het koor wat op peil te brengen van nul en geenerlei waarde zijn" "Zijn jullie wel bereid als je een oplei ding hebt gevolgd om de kerk te dienen?" zo vroegen zij hen en de jongeren die heel goed wisten dat het kerkbestuur ieder dubbelje twee keer moest omkeren voordat het werd uitgegeven, zeiden grif ja. Een opleiding zou geld kosten en dat had men niet

Toen de zaak opnieuw in het kerkbestuur werd besproken,opperde de heer N Peters he volgende idee "Beste mensen, ik ken in Vogelenzang een schilder een zekere N Ammer laan die bereid is om voor een appel en een ei deze jongens les te geven. Wat denk U zullen we eens met deze man gaan praten? De jongeren hebben uitdrukkelijk verze-kerd dat zij mee zullen doen, wanneer ze een opleiding hebben gevolgd" Het idee stond de heren wel aan en in Juni 1902 werd Ammerlaan aangesteld om wat orde te scheppen

Ammerlaan was met de beste bedoelingen bezield. Maar ja hij was maar een gewone schil der die evenals de Zandvoorters hard moest sabbelen voor zijn boterham. Men kende hem in Zandvoort veel te goed en de heren zangers, over het algemeen eigengereid wilden van hem niets aannemen. Hij beperkte zich daarom tot de opleiding van een stuk of vijf jongeren maar omdat hij geen vat had op de overgebleven koorleden, moest deze goed bedoelde poging wel stranden.

Na een tijdje moest de schilder het opgeven en de zaak van het zangkoor sukkelde op de oude voet verder. Dit tot ergernis van de badgasten die steeds meer naar Zandvoort kwamen. Vooral Duitsers en Oostenrijkers die veel van muziek hielden, lieten de pastoor weten dat dit een blamage was voor het "kuhrort" zoals ze Zand voort noemden. Maar zij lieten het niet bij opmerkingen alleen. Zij gaven de pastoor geld om een beroepskracht aan te trekken, die daar misschien verandering in kon aanbrengen.

En zo werd de bekwame muziekpedagoog Andriessen aangezocht om het koor op peil te brengen. Na het seisoen in Sept 1908 ging hij aan het werk:nieuwsgierig kwamen al len naar de repetitieavond want wat zij over de bijzondere capaciteiten van Andries sen hadden gehoord, loog er niet om. Ze waren bereid om zich aan zijn leiding te onderwerpen en , naar het oordeel van pastoor Dessens, was daarmede al veel gewon nen.

Andriessen heeft zijn beste krachten gegeven. Maar de zangers zaten zo vast aan hun oude methode dat zij zich niet konden losmaken van het idee dat goed zingen hard schreeuwen was. En Andriessen kon honderd keer zeggen" Heren daar zit het niet in. Gregoriaans vooral is een zang die beheersing vraagt" het gaf niets. Niet omdat de heren niet wilden, neen, ze konden eenvoudigweg niet anders.

Moedeloos legde de heer Andriessen in Maart 1909 de dirigeerstok neer. In zijn ont-slagbrief schreef hij " Pastoor ik raad U aan nooit meer met een man van eenige be-tekenis in de muziek bij uw koor te komen want het is geld verspillen""Maar wat moet ik dan doen?" vroeg de pastoor vertwijfeld.En toen werd hem aangeraden van voren af aan te beginnen. Men moest jongens gaan vragen en deze de vieringen laten verzorge Het was tegelijkertijd een stuk jeugdwerk. Bovendien had men hiermede de kans om in het seisoen de kinderarbeid op Zondag wat in te perken. In het seisoen moest ieder een aan de slag want dan moest er gespaard worden voor de winter.
Maar ja, wie zou zo n jongenskoor op zich moeten nemen? r was nog wat geld van he zangpotje van 1908 overgebleven en men ging eens praten met de heer J Bakkenhoven,

en na een lange aarzeling stemde hij toe. En waarachtig dat was de katholie want via hhet jongenskooris er een verbetering gekomen

Het kontrakt met de Salzkotten

Van de ruimte, die door het rijk aan de katholieken werd gegeven om bijzonder onderwijs te geven, kon men,omdat er geen financiele gelijkstelling was, niet profiteren En toch was hetvan groot belang dat juist in andvoort katholiek onderwijs zou worden gegeven. Na de oorlog werd er verteld dat men in Den Haag de financiele gelijkstelling van openbaar en bijzonder onderwijs aan het bestuderen was maar ja hoelang zou die studie nog duren?

Toen in 1919 zusters waren aangetrokken voor Sterre der Zee zag men de kans schoon om de eigen katholieke school te realiseren. Immers juist de verschillende religieuse congregaties hadden in heel het land zich ingezet voor het bijzonder onderwijs: ze vroegen van de parochies maar heel weinig voor hun eigen onderhoud en zetten zich, zonder eigenbelang, in voor de katholieke opvoeding van de kinderen.

Het kerkbestuur had, bij het aantrekken van de zusters van Salzkotten uit Aerdenhout al een visje uitgeworpen of er niet een paar zusters beschikbaar konden zijn voor de school. Men kon het overtuigend verkopen: in Zandvoort waren door het toerisme de gevaren voor de jeugd veel groter dan in andere plaatsen. En de zusters, die bekend waren om hun sterk apostolische inslag, zouden in het onderwijs echt werk vinden wat hen lag. De leiding van de zusters zei niet direkt neen: men wilde er wel eens over nadenken maar als men in Aerdenhout ja zei dan moest er een water dicht kontrakt worden opgemaakt want de financiele situatie was in Zandvoort nog steeds zo,dat men wel eens door omstandigheden niet in staat kon zijn om voor het onderhoud van zusters te kunnen zorgen.

Het resultaat van het gesprek met de zusters Salzkotten werd breedvoerig verteld in het dorp. "Waarom moeten we dan nog langer wachten met het oprichten van een eigen school?" zo zeide men onder elkander en de mensen zelf drongen er bij het kerkbestuur op aan met bouwen te beginnen.
Men had er wel oren naar en men wilde het meteen maar goed doen. De bekende architekt P Cuypers werd uitgenodigd om een schetsplan te maken. Hij deed het met veel zwier en leverde zijn tekeningen in Mei 1919 in. De begroting die hij erbij had gedaan, was ƒ84090 maar als men het zo perfekt mogelijk wilde hebben, ja dan moest er dit en dat nog bij en dan kwam je gauw aan een ton.
Toen het kerkbestuur van de Salzkotten de verzekering had gekregen dat er zusters beschikbaar waren voor het onderwijs,wilden ze, vooral ook omdat de financiele gelijkstelling in de lucht hing en de gemeente later de gebouwen zou kunnen over nemen zo goed mogelijk voor de dag komen en werd het uitgebreide plan aangenomen. In September 1919 werd het werk door C Slegers aangenomen voor ƒ102590 en in Maart 1920 was het gebouw gereed.

Intussen had men een kontrakt opgemaakt met de Salzkotten. Het doorlezen van dit kontrakt toont aan de grote bereidheid die er bij deze zusters bestond om het katholiek onderwijs op te bouwen. De bijdragen die aan de zusters werden uitbetaald waren heel gering en Zandvoort was hier gelukkig mee.
Uit het kontrakt komen de volgende punten naar voren. De Salzkotten zullen zorgen voor een zuster voor de bewaarschool. Die geniet vrij kost en inwoning in het huis Sterre der zee en voor haar diensten zal het kerkbestuur jaarlijks ..schrik niet het geweldige bedrag van ƒ175- uitbetalen. Bij de bewaarschoolzuster staat aangetekend "Als het getal der kinderen boven de zestig komt, zal er een tweede worden aangesteld voor ƒ165" Met andere woorden de zuster werd in zekere zin opgescheept met een overvolle klas. Dat kon toen nog, toen er voor het kleuteronderwijs nog geen bindende voorschriften bestonden maar in zekere zin was het een onmenselijke opgave.
Ook was er grote behoefte aan een naaischool en daarvoor werd ook een zuster aangetrokken die eveneens ƒ175 verdiende. Bij deze paragraaf staat "Als het getal der jonge juffrouwen boven de twintig komt, zal er een tweede worden aangesteld maar nu voor ƒ175
Omdat men nog niet voldoende overzicht had over de ontwikkeling van het lager onderwijs- het kontrakt werd immers in Juni 1919 getekend- verbond de congregatie van de Salzkotten zich om onderwijskrachten voor de meisjes te leveren. Wat de jongens betreft voor de eerste en tweede klas mocht men op een zuster rekenen, voor de derde totdat er een mannelijke kracht kon worden aangesteld

r werd een voorlopige salarisregeling voorgesteld ,ok in deze gevallen ƒ175 per leerkracht maar hier werd bij gezegd dat het kontrakt wat de leerkrachten van de basisschool betrof, zou worden herzien "wanneer er buitengewone maatregelen door hare majesteits regeering zullen worden genomen"

De naleving van het kontrakt en het beheer van de school was aan een eigen commis sie overgedragen. Het kerkbestuur was nog officieel schoolbestuur en wel omdat er met gelden van de kerk moest worden gewerkt De heren Zegwaard en Bakkenhoven wa ren echter bereid het dagelijkse werk op te knappen en ook de uitvoering van het kontrakt te verzorgen. In overleg met het kerkbestuur vonden deze heren de bijdra gen voor vier zusters aan de lagere school te gering: zij hadden het gelijk over de bijzondere verantwoordelijkheid van de zuster die als hoofd was aangesteld en verzochten een extra gave uit de schoolkas van ƒ500 voor de leerkrachten, echt niet te veel. Maar het kerkbestuur rekende uit dat de hele oprichting van de school wat uit de hand was gelopen: men had geld moeten lenen en heus meer dan ƒ1050 voor zes leerkrachten kon niet worden opgebracht.De beide heren begrepen dit wel maar gezien de financiele gelijkstelling die in 1921 was afgekomen,durf den zij de uitvoering van het kontrakt niet langer voor hun rekening te nemen.

Eigenlijk hadden zij volkomen gelijk want in het kontrakt stond een clausule dat men de salarissen zou gaan herzien wanneer de gelijkstelling was afgekomen. De zusters vroegen er niet om maar de oudste kerkmeester W Versteege vond het meer in overeenstemming met het kontrakt om te vragen nog even te wachten. "Beste zusters" zo zeide hij "werkelijk U heeft veel meer geld verdiend maar ja we zit ten er op het ogenblik wat krap voor. U weet dat we in Mei 1920 een terrein in Bentveld hebben gekocht voor ƒ16000 voor de bouw van een nieuwe kerk in Aerdenhout We moesten daarvoor ƒ17000 opnemen a 5% Als het kerkbestuur daar in staat is ons die ƒ17000 terug te betalen, zullen we graag met elkaar om tafel gaan zitten om het kontrakt te herzien. Maar nu verzoek ik U heb nog even geduld"

De zusters gingen er mee accoord en pas in 1924 kwam er een aanpassing van salaris sen maar niet ten volle. Toen immers werden er al plannen gemaakt voor een nieuwe kerk omdat men in de zomermaanden onmogelijk het aantal kerkgangers kon verwerken. En ja daar moest vcor worden gespaard en mogelijk wilden de zusters op deze manier daaraan meedoen.
Men legde zich erbij neer maar toen er na de bouw van de kerk geen aanstalten wer den gemaakt om het kontrakt te herzien, trokken de Salzkotten aan de bel . Pas in 1930, net op tijd, want de crisis begon men ook in Zandvoort te voelen, werden de salarissen recht getrokken.

De gehele moeilijkheid bij de naleving van het kontrakt was gelegen in het feit dat de financien van kerk en school niet gescheiden waren. In de crisisperiode werd het ene gat met het andere gestopt en als er dan voorzieningen aan de school moesten gebeuren, moest vaak de kerkekas worden aangesproken. Aan deze vreemde sit uatie kwam een einde toen in 1937 de commissie voor kerkelijk crediet een scheiding eiste "Uw rekening over 1936" zo schreef men vanuit Haarlem" kan onze goedkeuring niet wegdragen waarbij vooral wordt gedoeld op de vreemde explcitatie van de school. Wij moeten uw bestuur er dus ernstig opmerkzaam op maken dat geen enkele uitgave voor de school meer mag worden gedaan boven de werkelijk ontvangen overheidssubsidie, die uw bestuur reeds voor andere doeleinden heeft gebruikt" Toen kon men ook niet langer meer marchanderen met het kontrakt en werd het keurig nageleefd.

Gereken dat niet uitkwam

De school was in zekere zin een sprong naar de nieuwe kerk. Het gebouw was zo in de smaak gevallen bij iedereen,dat men de architekt P Cuypers al zo half en half beloofde dat als er een nieuwe kerk moest komen- en dat was heel gauw noodzakelijk- hij ook de tekeningen mocht maken. Enkele voorlopige schetsen waren al ingediend en toen pastoor C Wijnker(1927-1936)tegelijk met zijn benoeming de opdracht kreeg een nieuwe kerk te bouwen, kon hij moeilijk anders doen dan een opdracht verstrekken aan P Cuypers.

Cuypers werkte de schetsen uit tot een verantwoord gebouw.Het zou om en nabij een ton gaan kosten zo zeide hij maar het kerkbestuur dat ondervinding had opgedaan bij de scholenbouw, voelde wel dat het meer zou gaan worden. Hoewel men met uiterste nigheid het beheer had gevoerd, had men echt geen potje kunnen maken en men moest

overgaan tot lenen.
Nu was dit bij kerkenbouw de gewone gang van zaken. Maar in de dagen van L Ami gaf het bisdom hiervoor geen toestemming en wel omdat men niet overtuigd was van de levensvatbaarheid van Zandvoort. Maar er was duidelijk bewezen dat deze vrees ongegrond was dus kon men wel een lening gaan vragen
"Wat zullen we gaan doen?" zo vroeg men zich af in het kerkbestuur."Mij dunkt we moeten veel meer gaan vragen als Cuypers voorstelt. Wat zou men ervan denken als we het bisdom vroegen om ƒ150000 te gaan lenen?" Men kon zich met het voorstel verenigen en zo ging er een simpele aanvrage naar Haarlem om die som op te mogen nemen.

"Ho ho " zeide het bisdom"Zandvoort loop niet al te hard van stapel. Wilt U ons eens precies voorrekenen dat U die schuld die U op uw schouders gaat nemen, gemakkelijk kunt dragen?" O maar dat wilden ze wel: een avond bogen zij zich over de boeken en stelden met elkaar het volgende lijstje op. De inkomsten zullen boven het normale gaan bedragen jaarlijkse winst van nieuwe kerk door verhuur van meer vrije plaatsen in de seisoentijd ƒ2000, verhoging van de zitplaatsen ƒ1000 Agathapenning, een bijdrage voor de kerk door zelatricen opgehaald ƒ1000 winst uit sterre der zee, nu nog meer aantrekkelijk , nu Pretoria en Duinoord pas erbij gekocht waren- ja bisdom daar was ons spaarpotje naar toe gegaan maar we hebben dit gedaan voor een zoete winst ƒ5500, jaarlijkse extra collecte nieuwe kerk- en we kunnen U haast wel verzekeren dat die meer gaat opbrengen dan wij ramen want de Zandvoorters zijn gulle gevers ƒ1000 een totaal aan extra inkomsten dus ƒ10500. Als we toestemming krijgen om de lening van ƒ150000 aan te gaan dan moeten we het eerste jaar aan rente betalen ƒ7500 en aan aflossing ƒ2500 zodat we nog ƒ500 overhouden. Heren van het bisdom is dat geen eerlijke rekening?

De heren van het bisdom vergeleken alle cijfers die zij uit Zandvoort hadden met elkaar en werkelijk ze moesten toegeven dat het niet overdreven was. Het licht werd op groen gezet en toen de centen binnen waren werd in Dec 1927 de aanbesteding gehouden. Het werk werd gegund aan de firma Venhoven en Evers uit Bloemendaal die ingetekend had voor ƒ110.000.
Als men dit cijfer leest zou men geneigd zijn om te zeggen "Maar dat is geen geld voor zulk een gebouw" Dat is het ook niet. Maar in de som is het bijwerk niet gerekend Toen men het grondwerk had gedaan, kwam de eerste moeilijkheid: de pastoor vond dat de pilaren te dicht bij elkaar stonden en wenste een ruimer zicht waardoor het een en het ander moest worden gewijzigd. Gesteggel met architekt en aannemer hield de bouw even op en zo kwam men er pas toe om in Maart 1928 de eerste steen te gaan leggen. Dit stuurde ook het werkschema in de war maar omdat er extra krachten werden aangetrokken, kon vlot worden doorgewerkt en was men eind Juli klaar. De ergste seizoen drukte kon men nog in de nieuwe kerk gaan opvangen.

Ondanks het haastwerk is de kerk uitstekend gebouwd. De architekt had in zijn bestek sterk rekening gehouden met zoutaanslag vanuit de zee en dus daar met het metselwerk rekening mee gehouden. Voor het grondwerk had hij heel bijzondere voorzieningen gemaakt zodat men met trots kon spreken van een uitmuntende kerk.

Tot aan de inzegening had men de oude kerk nog gebruikt. Omdat uit verschillende rapporten gebleken was dat het een stevig bouwwerk was, wilde men het niet afstoten maar het veranderen in een verenigingsgebouw, waaraan grote behoefte was. Tevens wilde men daarin ook een woning voor de koster gaan maken die en passant ook wel het verenigingsgebouw kon gaan runnen. Maar dat vereiste wel de nodige aanpassing. Een schetsje van een interne verbouwing loog er niet om: er moest zeker wel een ƒ35000 op tafel komen. Geen nood, zo zeiden de heren van het kerkbestuur we gaan maar weer lenen. Veiligheidshalve zullen we maar ƒ40000 aanvragen

"Waar willen jullie dat van doen?" was de vraag van het bisdom En wederom stuurden ze een alderaardigst rekensommetje naar Haarlem. "Heren" zo schreven ze" we hebben ons bij de rekening van Okt 1927 vergist. Het blijkt, vooral uit de aanvragen voor logies dat Sterre derZee nog een ƒ1000 meer op gaat brengen. Die willen we daarvoor besteden Door wat wijzigingen zijn er meer plaatsen gekomen in de nieuwe kerk dan men aanvankelijk had bedoeld en als de voortekenen niet bedriegen zal het seisoen zo goed worden dat we ƒ1500 meer gaan maken. Bovendien mag men juist in het seisoen een sterke stijging van de kerkkollektes verwachten. We zullen heel bescheiden zijn maar we halen er zeker ƒ500 uit. Hoewel een verenigingsgebouw geen winstobjekt mag zijn, ~~halen we er wel wat uit~~ houden we er toch iets over

Dan vangen we nog ƒ250 huur van de koster, die daar zijn woning heeft dat maakt dus met elkaar F 3750 dus ƒ2000 rente en ƒ1750 aflossing in een jaar

Jullie hebt het ons heel netjes voorgerekend was de reaktie van het bisdom maar toch hebben wij het gevoel dat het hier en daar niet helemaal klopt. Maar we hebben er begrip voor dat voornamelijk in Zandvoort een gebouw voor samenkomsten dringend noodzakelijk is en daarom zullen we toestemming geven. Gelukkig maar dat het bisdom er zo over dacht want anders was dat gebouw voor de gemeenschap verloren gegaan en eerlijk, heel Zandvoort, katholiek en niet katholiek, heeft er veel plezier van.

Maar van al dat gecijfer, zowel voor de kerk als het verenigingsgebouw klopte geen cent. Op de eerste plaats had men de meeropbrengst van de kollekten te hoog geschat; zeker de Zandvoorters waren milde gevers maar ze konden ook niet verder springen dan hun polstok lang was. En rekenen op extra bijdragen van badgasten was een enorme miskleun. Van de krachtsinspanning van Zandvoort om de verzorging voor de katholie ken up to date te maken, werden ze niet heet en koud en van die kant kwam geen cent meer.
Het enigste wat beter uitviel was het Agathafonds: weliswaar werd het met dubbeltjes en kwartjes bijelkaar gehaald maar hier kwam ƒ500 meer uit dan was geschat. Maar dat kon de misrekening op de vorige post - en deze was wel ƒ2500- niet goed maken.

De grootste spelbreker van het cijfersspel was echter de crisis, die zijn schaduwen toen al vooruit wierp. Men had een grote muts op over de verdiensten van Sterre der Zee: men had met de gedachte de cost gaet voor de baet uyt er nog een paar huizen bijgekocht. Men kon dit als goedkoop pension gaan verhuren en door de zusters, die inspeelden op het doel vooral godsdienstige belangen van de gasten te behartigen, had men een zeer goede naam gekregen maar ja, ook toen begon het al te komen dat men op godsdienstig gebied niet betutteld wilde worden. Voeg daar nog bij dat de gewone gezinnen die naar Sterre derZee kwamen, geen geld meer hadden om de pensionprijs te betalen en alle factoren zijn aanwezig om de winst van deze stichting, die men gecalculeerd had in de rekeningen voor de bouw van kerk en de ontmoetingsruimte voor verenigingen, werd tot nul gereduceerd. In 1934 moest er zelfs geld bij en om de zaken te scheiden, werden er toen afzonderlijke besturen gemaakt. Echter werd er wel bij gezegd dat als er eventueeel een winstje uit Sterre der Zee mocht komen de kerk daar het eerst van zou profiteren.

De verantwoording voor het financiele beleid werd in 1934 dan ook overgenomen door de algemene commissie van kerkelijk crediet in Haarlem. De zelfstandigheid van kerk besturen werd heel erg ingeperkt en pastoors konden de kleinste wensen ten opzichte van hun gebouwen niet meer realiseren. Vandaar dat deze commissie vaak werd aange duid met "kerkelijk verdriet" Maar deze commissie heeft toch, men kan het geloven of niet, door het converteren van leningen, het stimuleren van een ander beleid voor Sterre der zee, een totale scheiding van de financiering van de verschillende ob jekten de berekeningen die niet uit kwamen recht te trekken.

Voor het eerst in 1937 begon de zon voor Zandvoort weer te schijnen. De rekening en verantwoording van het kerkbestuur toonde een stijging van ongeveer 40%. Dit was niet te danken aan het optreden van de nieuwe voorzitter de uiterst preciese P v Diepen, die consentieus de adviesen van de commissie van Haarlem opvolgde maar door een verandering ook van de tijd. In Duitsland had het nationaal socialisme ge zegevierd: de Duitsers hadden nu weer wat marken in hun zakken en konden zich weer een vakantie aan het Kuhrort veroorloven. De Zandvoorters, en in dit geval ook pastoor v Diepen, waren daar niet erg happy mee maar je kon geen borden op het strand plaatsen Voor Duitsers verboden. Dat kon men ook niet doen voor sterre der zee en daarom draaide dit huis in het seisoen, dank zij het buitenland, weer mee. Men noteerde toen voor het eerst weer winst n l ƒ3526, 25 en dit werd in zijn geheel aan de kerk afgedragen.
Hoewel men in staat was door deze nieuwe gang van zaken het gereken wat niet uit kwam recht te trekken, heeft men er altijd nauwlettend op toegezien om geen verplich tingen te maken tegenover de buitenlandse gasten. Men wilde niet onhoffelijk zijn maar op een of andere manier vriendschap sluiten met deze groep was er niet bij De oorlog zou, althans wat onze gegevens over de katholieken betreft, duidelijk la ten zien, aan welke kant Zandvoort stond..

De inspiratie van de angst

Eind 1939 stuurde Zandvoort een rapport in mineur naar het bisdom over de toekomst

van de katholieke samenleving in het dorp. "Het seisoen zal in Zandvoort in de komende jaren twijfelachtig zijn" zo schreef het kerkbestuur " verleden zomer was het al veel minder dan anders maar nu was het uitgesproken slecht. Sterre der zee wordt in de huidige opzet een zorgenkind. Ook het patronaat ( het verenigings gebouw) wordt een schip van bijleggen. In 1939 hebben we nog een fancij fair gahad met een flink batig saldo maar zal dit in 1940 mogelijk zijn? En wat zal er met het Agathafonds gaan gebeuren als alle aandacht valt op de oorlog?" Een zeer merk waardig rapport omdat de meesten in de lande nog ingeslapen waren en dachten dat de donkere wolken van een oorlog wel over zouden drijven. Zandvoort, dat door kon takten met buitenlandse gasten beter geinformeerd was, was eind 1939, althans wat de katholieke gemeenschap betreft, in de ban van de angst.

En men had gelijk. De oorlog kwam, maar voor de meesten in Zandvoort niet onverwacht De luchtoorlog met Engeland bracht vrees onder de bevolking. De vijand had in de duinen voorposten gemaakt van luchtafweergeschut en wanneer dit werd afgevuurd kon dit wel eens ernstige gevolgen hebben.
In de nacht van 22 op 23 Juli 1941 werd er heftig gevochten om de lucht zuiver te houden. Geallieerden lieten bommen vallen om de stellingen van de Duitsers te ver nietigen en in het heftige gevecht vielen er bommen bezijden de vijandelijke doelen. Het gevolg was schade in het dorp.
Ook het verenigingsgebouw moest het ontgelden. Daar vielen vier bommen: de voor en achtergevel van het gebouw kregen scheuren, de raamkozijnen waren ontzet, het plafon was naar beneden gekomen en een stuk van het dak weggeslingerd. Het was op het eer ste gezicht een troosteloze ravage en men was geneigd het gebouw maar geheel op te geven.

Bij nader onderzoek bleek dat de "oude kerk" zoals het gebouw nog vaak werd genoemd, uitermate stevig was en in zekere zin heel gemakkelijk kon worden hersteld. Er werd een voorlopige berekening opgesteld en men kwam uit op een herstelkosten van ƒ2500 Dat kon men wel opbrengen maar ja, het was door de Duitse bezetters zover gekomen d moesten er ook maar voor opdraaien.
Er is nog een hele correspondentie bewaard om de restauratie vergoed te krijgen via oorlogsschade, een begrip wat toen ternauwernood werd gehanteerd. Tegenover de op merking van de bezetters dat dit nu eenmaal de risicos van de oorlog waren, werd ge antwoord dat men er in Zandvoort niet om had gevraagd;op het schrijven dat de katho lieke gemeenschap van Zandvoort over voldoende middelen beschikte om de restauratie uit eigen zak te betalen, werd heel vleiend geantwoord "De duitsers stonden bekend als "grunlich" eerlijk. Zij trokken het op hun fatsoen dat zij geen gelegenheid hadden om een schade te herstellen die door hen was veroorzaakt" Kortom na heel wat geschri en gewrijf kreeg men van die kant het geld los: alleen vergoeding voor het kapotte meubilair kon men er niet doorheenjagen maar ja daar had men nog een potje voor ƒ450-

Maar de oorlog werd, vooral toen die op twee fronten werd gevoerd, grimmeriger. De Duiters moesten de heerschappij in de lucht veroveren en om dit te bereiken werde de kustplaatsen geevacueerd. In November ging een derde gedeelte van de bevolking wegen opengekomen gebouwen werden gevorderd om daar de wehrmacht onder te brengen. Ook het verenigingsgebouw, pas hersteld van de bomaanslag, werd gevorderd en in een soort van kantine veranderd. Omdat de toren van de katholieke kerk een herken ningspunt was voor vliegers die vanuit Engeland kwamen, werd er dynamiet onder ge legd. Wanneer dit naar de gegevens voor de Duitsers gevaarlijk kon zijn, kon men zonder meer alles gaan opblazen.

Er waren mensen achtergebleven, die men voor de gewone gang van zaken niet kon misse Maar omdat men met het keren van de krijgkans hoe langer hoe medogelozer werd, werden er steeds weer groepen geevacueerd. Er bleven een kleine tweeduizend over en het katholieke aandeel was 200. Deze mensen hadden allemaal werk: zij wilden zelf niet profiteren van de verdiensten die in zekere zin door de oorlog waren verworven en daarom waren ze uitermate gul voor kerkelijke zaken. Men kan dit, haast de handig gespeelde manouvre om de bezetters het geld uit de zak te kloppen voor bommenschade de inspiratie van de angst kunnen noemen. Met een oprecht gevoel van dankbaarheid deelt de pastoor namens het kerkbestuur aan het bisdom mede "dat in 1944 met een parochie van ruim 200 zielen de cijfers erg gunstig zijn. Op de bank heeft de Agatha een saldo van ƒ15658,71 en op de giro ƒ8188,53. " Men heeft daarom in 1944 maar weer

ƒ10000 van de schuld afgelost en wel van de renteloze leningen die door de commissie van kerkelijk crediet tien jaar geleden waren verstrekt. Men vond dat deze het eerst moest worden weggewerkt maar als het zo doorging zou er niet veel meer overblijven. De laatste aflossing van deze renteloze lening werd in 1946 voldaan. Het geld was na de oorlog geblokkeerd maar mede met behulp van het bisdom losgemaakt en zodoende kon men ƒ6300 gaan betalen.

De inspiratie van de angst had ook nog andere gevolgen. Bijzondere verenigingen met charitatieve doelstellingen hadden de gedachte dat de bezetters vooral bij het optred van voedselschaarstedeze wel eens konden inpikken. Nu hadden de achtergebleven Zand voorters nog wel hun brood: hoewel het streng verboden was zand en duingebied te betreden, wisten sommigen toch de duinen af te stropen en vogels en konijnen te van gen: sommigen wisten nog op het strand te komen, mede ook om Engelandvaarders te helpenmaar ook om vis te vangen.
Het parochiele armbestuur,wat in 1853 tot stand was gekomen en met veel strubbeling een legitieme portie van Overveen had kunnen loskrijgen omdat pastoor Keil alle moge lijke argumenten had aangehaald dat Zandvoort er nooit iets aan had betaald, was al tijd zeer bezorgd geweest voor haar bezittingen en toen het wat raar dreigde te gaan werd alles bij de kerk ondergebracht: deElisabeth deed evenzo en op deze manier werd alles gered.

In een zaak, zo kan men in andere stukken van het bisdom lezen, heeft, tot schande o van de katholieke gemeenschap, de inspiratie van de angst falikant verkeerd gewerkt en dat was in het vraagstuk van de Joden. In 1941 hadden protestanten en katholieken gezamelijk de burgemeester gedwongen om geen bordjes Joodse zaken in het dorp op te hangen en de bangescheiter van een burgemeester die de secretaris generaal in Den Haag daarover opbelde, kreeg een weinig zeggend antwoord. Maar toen in de zomer van 1941 Zandvoort judenfrei moest worden gemaakt en de burgemeester bij de bezetters een wit voetje wilde halen en als eerste daartoe overging, werd er helaas geen protest gehoord. Doelend op deze gebeurtenis werd er gesproken van "te grote bezorgd heid voor eigen leven" en ergens anders sloeg men de spijker op de kop met de opmer king "gebrek aan naastenliefde" Hier was geen inspiratie van de angst geweest, in tegendeel hier had de angst meegewerkt om een bepaalde bevolkingsgroep binnen Zand voort te laten versukkelen en ofschoon men er vanuit de katholieke gemeenschap weinig aan heeft kunnen doen, heeft men zich , volkomen met recht, geschaamd over deze ont wikkeling.

Door de inspiratie van de angst, die de mensen vrijgevig maakte, is men weer op eigen benen komen te staan. Toen na de oorlog de mensen terugkeerden en de tekenen wezen op een flinke groei van Zandvoort, waren buitenstaanders bereid in verschillende zaken wat meer geld te gaan steken. Met name de katholieke affaire had men gezien als een bodemloze put en als er dan, geheel vanuit zakelijk standpunt, leningen aan de katho lieke gemeenschap werden verstrekt dan logen de rentepercentages er niet om. Hoewel de commissie van kerkelijk crediet veel had gezuiverd en vervangen had door renteloze leningen vanuit het bisdom, was er nog een schuld blijven staan waarvoor men 5½% rente moest opbrengen. Bindende bepalingen over aflossingen waren niet ge maakt:en daarom kon men zonder meer af gaan lossen toen men de lening kon conver teren in een van 3½%maar wel met bindende aflossing.
Met deze gegevens over Zandvoort in de oorlog, heel schaars, eindigen de stukken van het bisdom Haarlem. Niet dat het bisdom niet meer aktief betrokken is geweest bij de gang van zaken binnen deze gemeenschap , verre vandaar, maar omdat na de oorlog meer de nadruk is gelegd op het eigen plaatselijke archief dan op dat van het bisdom Of dit nu zo gelukkig is, is niet te zeggen: feit is het dat men als gewone pastor vaak geen gelegenheid heeft om bepaalde feiten vast te leggen, waar latere geslachten zich voor interreseren. Een bepaalde samenbundeling van archieven in depots zoals de nieuwe archiefwet zich voorstelt, is misschien de enigste methode om dat allemaal te bewaren maar helaas is veel van de totaal veranderde opstelling van de katholieke gemeenschap in de afzonderlijke plaatsen verloren gegaan. Jammer. Maar van datgene dat er, uit vaak onbereikbare archieven over mensen en dingen die voorbijgingen naar voren komt, kan men vaak met een vleugje weemoed in dankbaarheid over mijmeren.